Д.С. Вишневецький

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна

ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ

У сучасних умовах розвитку територій особливо важливе значення мають раціональні процеси урбанізації. Уроки господарської діяльності показали, що рішення важливих проблем інноваційного економічного і соціального розвитку територій неможливе без організації принципово нових відносин у системі містобудування, удосконалення методів управління територіями, зміни стилю господарювання, психології і мислення територіального розвитку, розширення та поглиблення демократії, подальшого поліпшення взаємодії з екосистемами, підвищення відповідальності всіх ланок управління територіями. Основою регулювання процесів генерального планування на національному та територіальному рівнях є нормативно-правове забезпечення системи містобудування. Відповідно до світового досвіду основними вимогами, що пред'являються до нормативного забезпечення процесів генерального планування є наступні: інформативність та доступність даних для всіх категорій стейкхолдерів містобудівної діяльності; розвиток системи громадського контролю, моніторингу процесів генерального планування, що забезпечує підвищення прозорості містобудівних процесів; забезпечення збереження культурної, археологічної, архітектурної, історичної спадщини у системі містобудування; зниження корупційних проявів у системі містобудування; забезпечення процесів дерегуляції системи містобудування як провідного світового досвіду організації регуляторних процесів. Формування систем розселення є багатофакторним процесом, отже для моделювання таких систем необхідний детальний аналіз функцій, які ними виконуються та їх вагових пріоритетів для населення. Ці завдання мають бути реалізовані шляхом впровадження у систему законодавчого забезпечення інноваційних рішень, що є завданням даної статті. Отже, доцільно визначити перспективи розвитку систем територіального планування в Україні відповідно до провідних світових тенденцій та факторів зовнішнього та внутрішнього впливу.

Ключові слова: містобудівна система, генеральне планування, нормативно-правове забезпечення розвитку територій.

Постановка проблеми

У сучасній системі містобудування велику роль відіграють регуляторні процеси. Регуляція систем містобудування відбувається шляхом розробки окремих аспектів нормативно-правового забезпечення, спрямованого на формування комфортних умов життєдіяльності населення. Відповідно важливим аспектом є аналіз вітчизняної системи нормативного забезпечення процесів розвитку містобудування та розробка окремих рекомендацій щодо її удосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Розвитку систем містобудування присвячено роботи провідних вітчизняних науковців М.М. Дьоміна, М.М. Габреля, О.І. Сингаївської, П.П. Чередніченка, А.М. Плешкановської, О.В. Завального та інших [1–6]. Проте залишаються невирішеними окремі аспекти нормативно-правового удосконалення процесів регулювання містобудівної діяльності.

Мета та завдання

Метою дослідження є розробка окремих аспектів законодавчого забезпечення розвитку містобудівних систем.

Відповідно до поставленої мети вирішуються наступні завдання:

- проаналізовано питання законодавчого забезпечення розвитку територій,
- визначено переваги та недоліки існуючої системи чинного законодавства у сфері містобудування,
- обґрунтовано перспективи розвитку нормативно-правового забезпечення у системі містобудування.

Виклад основного матеріалу

Базовим нормативним документом в Україні, що визначає процеси регулювання містобудування є Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності», що визначає правові основи проблем

дозвільно-погоджувальної системи в будівництві, містобудівельній діяльності, створює умови для реалізації на практиці нових тенденцій містобудівного розвитку. Оскільки Закон визначає умови розвитку територій, його положення імплементовані як на рівні державного управління, так і регламентують процеси регіонального та місцевого розвитку.

Важливим завданням законодавчої бази для реформування системи генерального планування в Україні на сьогодні є спрощення процесів видачі дозвільних документів, проведення дерегуляції публічного управління процесів генерального планування, забезпечення ефективних умов ведення бізнесу та підвищення інвестиційної активності окремих територій [1].

Відповідно до чинного законодавства можна визначити рівні реалізації процесів генерального планування територій, представлений на основі аналізу положень нормативно-правового забезпечення у вигляді наступної схеми – рис. 1.

Рис. 1. Рівні реалізації процесів генерального планування територій [2]

Законодавці та фахівці-практики у системі містобудування визначають доцільність на основі існуючих нормативно-правових актів, провідного європейського досвіду систем розвитку генерального планування прийняття містобудівельного кодексу. На сьогодні відсутні фундаментальні підходи до формування уніфікованої із країнами ЄС системи генерального планування та розвитку містобудування. Оскільки процеси розвитку територій в умовах децентралізації посідають центральне місце у системі публічного управління та місцевого самоврядування, про що свідчить і досвід провідних європейських країн, постає необхідність у розробці положень саме сучасного містобудівного кодексу, що відповідає сучасним трендам та тенденціям розвитку урбанізованих територій. Системність

містобудівельної політики держави полягає у реалізації наступних постулатів – рис. 2

Рис. 2. Окремі аспекти нормативного забезпечення системності містобудівельної політики

Аналіз чинного законодавства України щодо регулювання процесів генерального планування дозволив виділити його основні переваги та недоліки, представлені на табл. 1 [5–10].

Таблиця 1

Переваги та недоліки вітчизняного законодавства у сфері містобудування

Законодавство	Переваги	Недоліки
Конституція, Цивільний Кодекс, Земельний Кодекс, Закони України «Про Генеральну схему планування території України», «Про основи містобудування», «Про архітектурну діяльність», «Про землеустрій» «Про основи містобудування в Україні»	Пріоритетність Генерального планування у системі містобудівельного розвитку. Відкритість, прозорість та загальна доступність інформації генерального планування	Мінімізація ролі органів місцевого самоврядування у процесах видачі дозвільної документації, регламентування проведення робіт, зносу незаконних забудівель та інших питань генерального планування

	Генеральне планування визначається як стратегічний план розвитку територій, що може переглядатися лише за умови погодження даного процесу між представниками місцевих громад та центральними органами виконавчої влади	Нераціональна система аудиту, оцінки, моніторингу процесів використання земель та розміщення об'єктів нерухомості на місцевому рівні з метою забезпечення стратегічних завдань розвитку
	Підготовка та професійна атестація фахівців у сфері генерального планування для роботи в органах державного управління та місцевого самоврядування. Цифровізація процесів генерального планування	Низька активність процесів дерегуляції генерального планування, залучення громадськості та приватного сектору у якості сторонніх аудиторів процесів містобудівного розвитку
	Відкритість та прозорість публічних реєстрів, що стосуються генерального планування	
	Зниження рівня бюрократизація та дерегуляція процесів генерального планування	

Відповідно до аналізу чинного законодавства України з питань містобудівного розвитку визначено напрями стійкого розвитку, а саме [3]:

- уніфікація процесів проєктування, технічної експертизи, проведення громадських слухань, містобудівного моніторингу відповідно до європейських норм та стандартів,
- забезпечення стійкого розвитку територій;
- пріоритетність взаємоузгодження державних, суспільних і приватних інтересів у сфері генерального планування

- приведення у відповідність із нормативним забезпеченням та кращими світовими практиками генерального планування програми розвитку територій, їх соціально-економічного, просторового, та культурно-побутового забезпечення. Отже, основними аспектами, які мають бути враховані у розробці нормативної документації у сфері містобудування є наступні – рис. 3.

Рис. 3. Фактори впливу на розвиток системи нормативно-правового забезпечення містобудування

Отже, розвиток територій є процесом багатофакторним. Зокрема, як видно зі схеми рис. 3 соціально-демографічні фактори в Україні проявляються низьким природним приростом (скорочення населення) відповідно через низьку народжуваність та високу смертність. Проте, основними впливами на скорочення населення є процеси міграції. Економічні чинники сприяють розвитку міграційних процесів. Кризові явища в економіці України, низький рівень економічного розвитку України у порівнянні із розвиненими країнами сусіднього ЄС, роблять Україну не конкурентоздатною на ринку. Просторові фактори потребують детального вивчення та переосмислення відповідно до сучасних вимог суспільства, трендів та тенденцій містобудівного розвитку на глобальному рівні. Екологічні фактори на сьогодні мають вирішальну роль для розвитку процесів генерального планування на світовому рівні, отже потребують зважених підходів до формування комфортних умов проживання населення та його взаємодії із оточуючим середовищем. Культурологічні фактори сприяють формуванню цілісної моделі містобудування окремої території,

формуючи ретроспективний портрет містобудівного розвитку. Політична складова є найбільш передбачуваним зовнішнім фактором для національної системи містобудування, відповідно є потреба у розробці нормативно-правових актів, які б обмежували роль політичних рішень при формуванні генеральних планів територіального розвитку.

Висновки та пропозиції подальших досліджень

Регуляція систем містобудування відбувається шляхом розробки окремих аспектів нормативно-правового забезпечення, спрямованого на формування комфортних умов життєдіяльності населення. Важливим завданням законодавчої бази для реформування системи генерального планування в Україні на сьогодні є спрощення процесів видачі дозвільних документів, проведення дерегуляції публічного управління процесів генерального планування, забезпечення ефективних умов ведення бізнесу та підвищення інвестиційної активності окремих територій. Аналіз чинного законодавства України щодо регулювання процесів генерального планування дозволив виділити його основні переваги та недоліки. Розвиток територій є процесом багатофакторним. Зокрема, було виділено соціально-демографічні, економічні, просторові, екологічні, культурологічні та політичні фактори впливу на розвиток системи нормативно-правового забезпечення генерального планування.

Література

1. Демин Н.М. Районная планировка в Украине. Сорок лет спустя / Н.М. Демин // *Досвід та перспективи розвитку міст України*. – 2015. – С. 12–32.
2. Габрель М.М. Просторова організація містобудівних систем / М.М. Габрель ; Інститут регіональних досліджень НАН України. – Київ : Видавничий дім А.С.С., 2004. – 400 с.
3. Осітнянко А.П. Проблеми управління територіальним розвитком міста / А.П. Осітнянко, А.М. Мамедов // *Містобудування та територіальне планування*. – 1998. – № 2. – С. 56–62.
4. Рибак О. Регулювання розвитку містобудівного комплексу: економіко-правовий аспект / О. Рибак // *Економіка*. – 2012. – № 1(115). – С. 88–92.
5. Управління розвитком міста : навч. посіб. / За ред. В.М. Вакуленка, М.К. Орлатого. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 352 с.
6. Підвищення ефективності містобудівних рішень в організації приміських територій [Електронний ресурс] / Сингаївська О.І., Іванченко Г.М., Кошевий О.П., Чередніченко П.П. – 2014. – URL: <http://repository.knuba.edu.ua/handle/987654321/7727>
7. Плешкановська А.М. Реконструкція міста в контексті проблем міського розвитку / А.М. Плешкановська // *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. – 2008. – Вип. 19. – С. 225–231.
8. Шулик В.В. Актуальна монографія "Міста та епохи" / В.В. Шулик, М.М. Габрель, П.П. Чередніченко // *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. – 2012. – Вип. 29. – С. 304–306.
9. Сингаївська О.І. Уніфікація структури інформаційного забезпечення містобудівної діяльності / Сингаївська О.І. // *Містобудування та територіальне планування*. – 2010. – Вип. 37. – С. 459–466.
10. Шульц Р.В. Визначення просторових параметрів переходу між міською та державною системами координат / Шульц Р.В., Тарнопольський Є.А. // *Містобудування та територіальне планування*. – 2010. – Вип. 37. – С. 599–606.

References

1. Demin, N.M. (2015). District planning in Ukraine. Forty years later. *Experience and prospects of development of cities of Ukraine*, 12–32. [in Russian]
2. Gabrel, M.M. (2004). *Spatial organization of urban systems*. Kyiv, Institute for Regional Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, ASS Publishing House. [in Ukrainian]
3. Ositnyanko, A.P., Mamedov, A.M. (1998). Problems of management of territorial development of the city. *Urban planning and territorial planning*, 2, 56–62. [in Ukrainian]
4. Rybak, O. (2012). Regulation of the development of the urban complex: economic and legal aspect. *Ekonomika*, 1(115), 88–92. [in Ukrainian]
5. Vakulenko, V.M., Orlaty, M.K. (2006). *Management of city development*. Kyiv, Publishing House NADU. [in Ukrainian]
6. Singaivska, O.I., Ivanchenko, G.M., Koshevy, O.P., Cherednichenko, P.P. (2014). Improving the efficiency of urban planning decisions in the organization of suburban areas. URL: <http://repository.knuba.edu.ua/handle/987654321/7727> [in Ukrainian]
7. Pleshkanovska, A.M. (2008). Reconstruction of the city in the context of problems of urban development. *Modern problems of architecture and urban planning*, 19, 225–231. [in Ukrainian]
8. Shulyk, V.V., Gabrel, M.M., Cherednichenko, P.P. (2012). Actual monograph "Cities and eras". *Modern problems of architecture and urban planning*, 29, 304–306. [in Ukrainian]
9. Singaivska, O.I. (2010). Unification of the structure of information support of urban planning. *Urban planning and spatial planning*, 37, 459–466. [in Ukrainian]
10. Schultz, R.V., Tarnopolsky, E.A. (2010). Determination of spatial parameters of the transition between urban and state coordinate systems. *Urban planning and spatial planning*, 37, 599–606. [in Ukrainian]

Рецензент: д-р технічних наук, професор, професор кафедри міського будівництва І.Е. Линник, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна.

Автор: ВИШНЕВСЬКИЙ Денис Сергійович
аспірант кафедри міського будівництва
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
E-mail – demiar97@gmail.com
ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7410-875X>

PECULIARITIES OF NATIONAL LEGISLATION IN THE FIELD OF URBAN PLANNING

D. Vishnevsky

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

In modern conditions of territorial development, rational processes of urbanization are especially important. Lessons of economic activity have shown that the solution of important problems of innovative economic and social development of territories is impossible without the organization of fundamentally new relations in the urban planning system, improvement of methods of territorial management, change of management style, psychology and thinking of territorial development, expansion and deepening democracy, increasing the responsibility of all parts of the management of territories. The basis for regulating the processes of general planning at the national and territorial levels is the regulatory and legal support of the urban planning system. According to the world experience, the main requirements for the regulatory support of general planning processes are the following: informativeness and availability of data for all categories of stakeholders in urban planning; development of the system of public control, monitoring of general planning processes, which provides increase of transparency of town-planning processes; ensuring the preservation of cultural, archaeological, architectural, historical heritage in the urban planning system; reduction of corruption in the urban planning system; ensuring the processes of deregulation of the urban planning system as a leading world experience in the organization of regulatory processes. The formation of settlement systems is a multifactorial process, so the modeling of such systems requires a detailed analysis of the functions they perform and their weight priorities for the population. These tasks should be implemented by introducing innovative solutions into the system of legislative support, which is the task of this article. Therefore, it is advisable to determine the prospects for the development of spatial planning systems in Ukraine in accordance with leading global trends and factors of external and internal influence.

Keywords: urban planning system, general planning, regulatory and legal support for the development of territories.